

A research on creativity skills of the students who has and hasn't changed their homeroom teacher

Öğretmen değiştiren ve değiştirmeyen öğrencilerin yaratıcılık becerilerinin incelenmesi¹

Hanife Gülhan Orhan Karsak²

Abstract

The aim of this research was to determine whether there is a difference between productivity and individuality skills of creativity of the students who hasn't changed their homeroom teacher with the same skills of the students who has changed their homeroom teacher. The population of the study consisted of the 5th grade students having primary education in Turkey in 2008-2009 Education Year. The sampling of the research was 85 students, 41 of whom are the students of A Primary School and 44 of whom are the students of B Primary School. In this research survey model was used and The Scale of "Productivity of Association" was used to collect data. The data collected was analyzed through SPSS 15.0 software using t-test and Pearson correlation. Results are discussed.

Keywords: Creativity, productivity, individuality skills, primary education, homeroom teacher.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Özet

Bu araştırmada, ilköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirmeyen ve değiştiren öğrencilerin yaratıcılık kapsamında verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki farklılık incelenmiştir. Araştırmanın evrenini, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında, A ili ilköğretim 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise A İlköğretim Okulu 5-A sınıfı öğrencilerinden 41 öğrenci, B İlköğretim Okulu 5-E sınıfı öğrencilerinden 44 öğrenci olmak üzere toplam 85 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırma tarama modeline göre düzenlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak tek sözcükle "Çağrışım Verimliliği Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 15.0 paket programı kullanılarak, veriler üzerinde t-testi ve Pearson korelasyon analizleri yapılmıştır. Sonuçlar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, verimlilik, özgünlük, ilkokul, sınıf öğretmeni.

¹ "Bu makale, 29-31 Ekim 2015 tarihlerinde Çek Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen 1st International Conference on Lifelong Education and Leadership for all -ICLEL 2015'te sunulmuş bildirinin geliştirilmiş halidir."

² Assistant Professor, Kırklareli University, Science- Literature Faculty, Education Sciences, Measurement and Evaluation in Education, gorhan811@gmail.com

1. GİRİŞ

İnsan, gereksinimlerini karşılamak için sürekli üretme eğilimindedir. Özellikle bilim adamları, sanatçılar, mucitler gibi çoğunlukla yaratıcılık becerisi yüksek kişiler yıllarca bir problem üzerinde çalışıp, olağan dışı orijinal üretimlerde bulunurlar.

Einstein'ın 16 yaşındayken ışık hızıyla ilgili olarak bazı zorluklarla karşılaştığı, bir çözüme ulaşmadan önce, yani rölativite teorisini meydana çıkarmadan önce, bu problem üzerinde yedi yıl çalıştığı aktarılır (Wertheimer, 1959; Aktaran: Arık, 1987:130).

Yaratıcılık becerisi, sadece Einstein gibi problemler üzerinde yılmadan usanmadan yıllarca çalışan bilim adamlarına özgü değildir. Aslında her insanda az ya da çok yaratıcılık becerisi vardır. Önemli olan, var olan becerinin küçük yaşlardan itibaren gelişimine ne denli katkıda bulunulduğudur. Çocukların yaratıcılık becerisinin küçük yaşlarda belirlenip, becerinin gelişimini engelleyen etmenler için önlemler alınması, geleceğin toplumunun yaratıcı bireylerinin yetişmesinde çok önemlidir.

Horrington ve diğerleri (1983)'nin yaptıkları çalışmada, 4-5 yaşlarındaki çocuklara uygulanan bazı yaratıcılık testi puanlarıyla bu çocukların 11 yaşına geldikleri zaman öğretmenleri tarafından "California Child Q-Set" soru listesinin özellikle yaratıcılıkla ilgili itemlerine göre yapılan değerlendirmeler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Ark, 1987:14). Sonuç, yaratıcı potansiyelleri yüksek çıkan çocukların, gelecekte önemli üretimler ortaya koyabileceklerini desteklemektedir. Bu durumdan hareketle, çevresel ve kalıtsal etkenlerin yaratıcılığı etkilediği hatırlanarak, denilebilir ki, küçük yaşlarda yaratıcılık becerisinin gelişimini etkileyebilecek çevre faktörleri önemle dikkate alınmalıdır. Bu çevre faktörlerinin etkileri dikkate alınarak yaratıcılık becerisinin gelişimine olumsuz yansımaları mümkün olduğunca engellenmeye çalışılmalıdır.

Geleceğin yetişkini çocukların yaratıcılık becerisini etkileyen en önemli çevre faktörlerden biri de okuldur. Okul yaşamındaki deneyimler insanın yaratıcılık becerilerini kimi etkilerle geliştirir kimi etkilerle ise köreltir.

Kara (2007), okul öncesi dönemde 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcılık düzeylerini etkileyen faktörlere ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiştir. Çocuklarda yaratıcılığı geliştiren en önemli çevresel etkenin 'çocuğa oyun ortamı sağlanması', okul ile ilgili etkenin 'etkinliklerde çeşitli malzemelerin kullanılması', aile ile ilgili etkenin 'ailenin çocuğa karşı ilgili olması', çocuğun kendisi ile ilgili etkenin 'çocuğun kendisine güvenmesi' olduğunu tespit etmiştir.

Simplico (2000)'ya göre de; okullardaki öğretmen değişimi ve öğretmen tutumları da yaratıcılığı etkilemektedir. Öğretmenin baskıcı otoriter bir tutum izlemeden istenilen fiziksel bir çevre, istenilen bir duygusal çevre ve her bir alanı deneyimlerle zenginleştirilmiş program oluşturması, programı yeni ve yaratıcı yaklaşımlarla sunması gerekmektedir.

İlköğretim okullarında özellikle birinci kademe öğrencilerinin sınıf öğretmenlerine daha samimi ve içten duygularla bağlandıkları düşünüldüğünde öğretmen değişiminin, bu yaş aralığındaki öğrencilerin bilgi ve beceri gelişimlerini daha derinden etkileyeceği düşünülebilir.

Bingöl'de 2005-2006 eğitim-öğretim yılında bir ilköğretim okulunda birinci sınıf öğrencileri sadece altı ayda beş öğretmen değiştirmişlerdir. Veliler bu durumun çocuklarının bilgi ve beceri gelişimini olumsuz yönde etkilediği görüşündedirler (<http://www.bingolonline.com/modules.php?name=News&file=article&sid=1696>, 14.01.2009). Ülkemizde bunun gibi pek çok örnek yaşanmaktadır. Bu değişim öğrencilere kimi zaman olumlu kimi zamansa olumsuz yansımabilmektedir.

Sosyal uyum kaygılarının çocukların yaratıcılık becerilerini körelttiği (Mangır ve Aral, 1992; Aktaran: Dökmen, 1994) düşünülürse; ilköğretim birinci devrede sık sık öğretmen değiştiren öğrenciler, öğretmenlerine uyum sağlamada sorunlar yaşayabilirler. Buna karşın yaratıcılığı köreltici eğitim-

öğretim yapan otoriter bir öğretmenin değişiminin öğrenciler için yararlar getirebileceği de düşünülebilir. Dökmen (1994)'in Mangır ve Aral (1992)'dan aktardığına göre, çocuklara uygulanan aşırı baskı veya bunun tam tersine disipline olamama, baskı ve özdisiplini birbirine karıştırma, sadece mantıksal düşünceye dayanan eğitim sistemi yaratıcılığı olumsuz etkilemektedir.

Okul yaşamının ilk beş yılı süresince öğretmen değiştirmeme ya da değiştirme durumunun öğrencilerin yaşamlarındaki en önemli becerilerinden biri olan yaratıcılık becerilerini nasıl etkileyeceği önemli bir konudur. Bu nedenlerle yapılan çalışmada, ilköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirmeyen öğrencilerle değiştiren öğrencilerin yaratıcılık kapsamında verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki farklılık incelenmiştir.

Araştırma beş bölümden oluşan bir yapıya sahiptir. İlk bölümde konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalara yer verilerek konunun seçilme nedenleri belirtilmeye çalışılmıştır. Ana ve alt problemlere, araştırmanın önemine, sayıtlarına, sınırlılıklarına ve tanımlara bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde yaratıcılık kavramı, yaratıcı düşünce kavramı ve yaratıcı düşünme süreci, yaratıcı bireyin özellikleri, yaratıcılığı geliştirmek üzere yapılabilecekler, yaratıcılığı engelleyen faktörler ve okul yaşamında yaratıcılık üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, araştırma modeline, araştırma evrenine ve belirlenen örneklemine, veri toplama araçlarına, verilerin çözümlenmesine yer verilerek araştırmanın yöntemi ele alınmıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde, araştırmayla ilgili elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmanın son bölümü olan beşinci bölümünde ise; araştırma sonuçları ve sonuçların tartışılması ile uygulayıcılara ve araştırmacılara olmak üzere araştırmayla ilgili önerilere yer verilmiştir. Bu bölümü araştırma hazırlanırken yararlanılan kaynaklar ile ekler izlemektedir.

2. YARATICILIK

Yaratma içgüdüğü bir dereceye kadar bütün insanlarda vardır. Bir takım gereksinimler, heyecan, tutku ve arzular yaratmayla sonuçlanacak bir sürecin başlangıcıdır. Gerçekte yaratmanın tek bir kaynağı değil, birçok kaynağı vardır (Eriç, 1998:92). Yaratmak; Türk Dil Kurumu'nca (1998:2395-2396) zeka, düşünce ve hayal gücünden yararlanılarak o zamana kadar görülmemiş yeni bir şey ortaya koymak, yapmak; bir şeyin olmasına, ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak eylemi olarak açıklanmaktadır (Güleryüz, 2001: 165).

Slamy psikoloji sözlüğünde yaratıcılık; sosyo-kültürel ortama sıkıca bağlı olarak, her yaşta her kişide gizli bulunan yaratma yatkınlığı olarak tanımlanmış, yaratıcılığın insanın genel yatkınlığı olduğu belirtilmiştir. Buna göre; insanlar yaratıcı ya da yaratıcı olmayanlar olarak ayrılmazlar. Sadece yaratıcılık düzeylerinde farklılıklar vardır. Herkes yaratıcıdır, kimisi daha çok, kimisi daha az yaratıcıdır (Bessis ve Jaqui, 1973: 25).

Disney Şirketi'nden Mike Vance ise, yaratıcılığı; yeninin hazırlanması ve eskinin elden geçirilmesi olarak tanımlamıştır (Bentley, 1999:32). Haafel, konuya bir başka açıdan bakarak, alışılmamış ilişkileri algılayabilmeyi de yaratıcılık olarak tanımlar (Sungur, 1992:21).

Yaratıcılık konusunda araştırmalar yapan ve ölçekler hazırlayan Torrance'a göre ise yaratıcılık; sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliklerine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüyü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama ve daha sonra sonucu ortaya koymadır.

Torrance, yaratıcılığı şöyle tanımlar (Sungur, 1992: 20-31):

“Yaratıcılık, bir topa sahip olmaktır, derine dalmaktır, derin bir çukur kazmaktır, kediyi dinlemek, yanlışlarını düzeltmektir, bilmeyi istemektir, bir şeye iki kere bakmaktır, köşeleri kesmektir, daha fazla enerji sağlamaktır, kokuları dinlemektir, yarına el sıkışmaktır, güneşe fişi sokmaktır.”

Guilford, yaratıcılığın altı temel faktörün bir araya gelmesiyle ortaya çıktığını ifade eder. Problemlere genel bir duyarlılık, düşüncenin akışkanlığı, görüş değiştirme esnekliği veya kapasitesi, orijinallik veya kendine özgü cevaplar üretme eğilimi, malzemenin yeniden tanımlanması kapasitesi ve anlam bilimsel özümlemedir (Rouquette, 1992:110).

Dartnall (1994)’e göre, insanın yaratıcılık gücü açıklıkla sunum yapabilmeye dayanır. Bir şeyleri yapabilme ve yapıları sunabilme yaratıcılığa dairdir. Yaratıcılık, yenilikleri yaratmak üzere zihinsel işlemleri kullanmaya dayanır. Yenilik için, yaratıcılık etkili olmalıdır, pratikte az ya da hiç ilişkili olmayan durumlarda ilişkiler kurmalıdır. Çocuklar, yetişkinlere göre yeniliklerden korkmazlar (Dartnall, 2002: 4).

Csikszentmihaly (1996: 23) ise yaratıcılığı kimi özel insanların beyninde oluşan bir çeşit zihinsel aktiviteler olarak tanımlamanın eksik olacağını söyler. Yaratıcılığın, insanların beyninde oluşmadığını, kişinin düşünceleri ile sosyokültürel özelliklerinin etkileşiminde oluştuğunu belirtir.

Uygun (2007: 23)’a göre yaratıcılık, özgünlüğe yüklediğimiz değerle yakından ilişkilidir. Ancak aynı şey değildir. Yaratıcılık, ortaya konulanla ilgili bir şey söylerken, yaratıcılığın bir göstergesi olduğu için özgünlüğe değer verilir. Yaratıcılık, özgünlüğü yani elde edilen sonuçların yeniliğini çağırır. Bu noktada özgünlük, ürünün sahibi açısından kişisel, belirli bir topluluk açısından sosyal ve insanlık açısından kültürel olabilir.

2.1. Yaratıcı Düşünme

Yaratıcı düşünme; buluşçu, yenilik arayan ya da eski sorunlara yeni çözümler getiren ve özgün düşüncelerin ortaya çıkmasını sağlayan bir düşünme biçimi olarak açıklanmaktadır (Oğuzkan, 1981:161). Yaratıcılık, düşünceler üretmek ve o düşünceler aracılığıyla yargılarda bulunmak arasında dinamik bir alışverişe dayanan, temelde doğurgan, zihinsel bir süreçtir (Robinson 2001).

Buyurgan (2001: 15), yaratıcı süreçte sezgi, hayal gücü, deneme, yanılma, araştırma, bulma, kalıplardan kurtulma, yeniden kurma gibi bir takım yeti ve niteliklerin rol oynadığını belirtir. Yaratıcı süreçte merak gibi bir çıkışın, özgünlük gibi bir sonucun yer aldığını ifade eder. Ortaya koyulan ürünün daha önce hiç yapılmamış, özgün olması gerektiğini belirtir.

Yaratıcı düşünme süreci, beynimizin sonsuz sayıda düşünce, kombinasyon ve bağıntı yaratmasıyla oluşur. Beynimiz bir çiçek dürbünü gibi pek çok desen yaratır, bunları işler, işler ve yine işler. Bütün bu desenler ve kombinasyonlar birbirleriyle ilişkilenerken fikir ya da düşünce adını verdiğimiz yeni bağıntılar oluştururlar (Bentley, 1999: 33).

Guilford, zihinsel düşünme işlemini sınıflamış; bunların; biliş, bellek, değerlendirme, yakınsak ve iraksak düşünce olduğunu belirtmiştir. Yaratıcı süreç açısından iraksak düşünce önemlidir. Yakınsak düşünce sonucu, beklenen, belirli sonuçlara ulaşılır. Oysa iraksak düşüncede, önceden hiçbir şey belirlenmemiştir, yaratıcı kendi özgür düşüncesinden yola çıkar. Burada bir keşif söz konusudur, yani yaratıcılığın temel öğelerinden biri olan “özgünlük-teklilik”e, yakınsak düşüncenin etkisi olsa bile, iraksak düşünce aracılığıyla ulaşılır. Bir ürünün yaratılmış olması, onun özgün olmasına bağlıdır. Özgünlük ise alışılmamış, şaşırtıcı ve başarılı olarak ortaya çıkartma eylemidir. Yaratıcı kişi, elindeki olanakları bu yolla kullanabilen kişidir (San, 1979: 19).

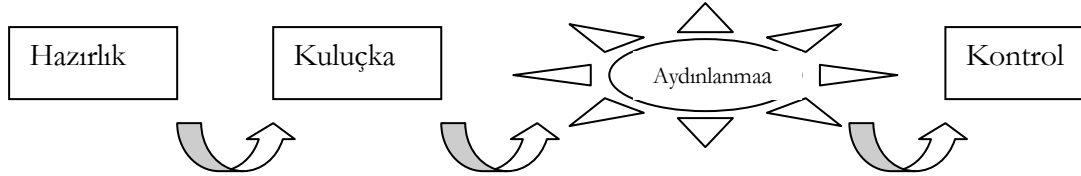
Yaratıcı düşünmeyle ilgili temel süreçlerden bazıları şunlardır:

1. *Iraksak Düşünme*. Kişilerden okul ya da IQ testlerinde olduğu gibi tek bir doğru cevap gerektiren yakınsak düşünmenin tersine, belli bir uyarıcıya birkaç tepki vermeleri istenir. Ölçülen belli başlı

ıraksak düşünme karakteristiği “fikir akıcılığı”dır. Olabildiğince çok örnek durumun sıralanmasını gerektiren Örnek Durumlar Testi, bir şeyi farklı şekillerde sıralanmasını gerektiren Kullanımlar Testi, kelimi çağrışımı, iç içe yerleştirilmiş şekiller, bir hikayenin sonunu bağlama, bir şey kurma, desen ve çizgi yorumları ıraksak düşünme becerisini artırır (Alder, 2004: 78-79).

2. *Durumlar ve Aşamalar*. Yaratıcılık süreci pek çok kez birbirini takip eden işlemler ve aşamalar dizileri diye tanımlanmıştır. Bu işlem ve aşamaların Şekil 1’deki gibi bir örneği verilebilir.

Şekil 1. Yaratıcılık Süreci (Alder, 2004: 81)

Hazırlıkta genellikle problem tanımlanması, varsayımlarda bulunma ve belki de analiz vardır. Bunların her biri, problemi yeniden tanımlama, herhangi bir analizi yorumlama gibi yaratıcı düşünce gerektirebilir. Aynı şekilde, son aşama pek sade ve sıradan bir durum değildir. Parlak bir fikir ile onun nihai olarak gerçekleşmesi arasında pek çok engel olabilir ve herhangi biri bir görevde veya projede gündeme geldiğinde yaratıcı düşünme gerekebilir (Alder, 2004: 81).

3. *Başarısızlık Duygusu*. Kuluçka aşamasından önce bir başarısızlık duygusu yaşanabilir. Genellikle sert bir kayaya çarptığımızda ya da bir yerlere varamadığımızı gördüğümüzde bir şeyi kafamızdan silmeye hazırızdır. Problem ya da iş giderek çetrefilleşmektedir. Başarızlıkta kural şudur; problemi özel bir muamele için “yeraltına” göndermeden önce bilinçli olarak yapabileceğinizi yapın. Bu durum sağ-sol beyin ortaklığının da bir örneğidir.

4. *İşbaşı ve Paydos*. Kimi zaman işbaşı durumundan (bilinçli, odaklı, uyanık), paydos durumuna (kendinden geçmeye benzer, odaksız) geçmeler yaşanır. Bir müzik setindeki ses ayar düğmesi gibi, skala üzerinde yukarı ve aşağı doğru sürekli hareket, söz edilen farklı düşünme aşamalarındaki yakınsak ve ıraksak düşünme arasındaki devamlı gidip gelmeyle açıklanır. Önemli bir sohbet esnasında ya da kötü havada sıkışık bir trafikte araba kullanırken olduğu gibi, çevrenizde olup bitenlere dikkatinizi verirken “işbaşında” olmanız gerekir. Bununla birlikte, bir taraftan araba kullanırken bir taraftan bir şey düşünürken olduğu gibi, kimi zaman dalarız, seyahatin bütünü hatırlamayız. Bu tipik bir “paydos” zamanıdır. Paydos vakti, yaratıcılıkla ilişkilidir. Problemin gerektirdiği kadar uzun süre odaklanıp, zihninizde gerçek iş yapabildiğiniz uzatılmış paydos haline, trans benzeri dönemlere özellikle girerek daha belirli yaratıcı işler ortaya konulabilir (Alder, 2004: 82-83).

2.2. Yaratıcı Bireyin Özellikleri

Davis ve Joseph (1971: 68)’e göre, farklı yaratıcılık becerileri, kişisel faktörlere dayalıdır. Endüstriyel bilimciler, çok başarılı ve yaratıcı olan kimselerin, iyimser, endişesiz, bağımsız, kendine güvenen ve dışa dönük olduklarını; en az başarılı olanlarında bu özelliklerin tersine pasif, endişeli ve içedönük olduklarını belirtmektedir. Yaratıcı bireylerin bu becerileri, motivasyonla da bağlantılıdır. Pek çok araştırmacı, yaratıcı insanların yüksek motivasyonları olduğunu belirtir. Daha yaratıcı insanlar, daha üreticidir ve daha karmaşık görevleri tercih ederler.

Bir bireydeki yaratıcılık belirtileri şu özelliklerle belirlenebilir (Yavuz, 1989; Özden, 1999) :

- Akıcılık
- Esneklik

- Zenginleştirme
- Özgünlük
- Sorunlara karşı duyarlık
- Sorunları tanımlayabilme
- İmgeleme
- Çocuk gibi olmak
- Analogik düşünme
- Değerlendirme
- Analiz
- Sentez
- Sezgi
- Mantıksal düşünme
- Sıra dışı bağlantılar kurma

Gough ve Woodworth (1960) araştırmacıların kişisel özellikleri ve araştırma alışkanlıklarına ilişkin bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada, 45 endüstri alanı araştırmacısına, bilimsel aktivite, bilimsel değerler ve araştırmada aktivite durumları üzerine 56 durumdan oluşan bir anket uygulanmıştır. Bu çalışmadan hareketle 8 farklı kişisel strateji çıkarılmıştır. Bunlar; kendini araştırmaya aday ama diğerleriyle uzun süre birlikte çalışmayan “Fanatik”, düşünceleri organize eden ve iyi bir takım adamı olan “Lider”, araştırma sorunlarına çözümler bulan “Tanılayıcı”, bilgili fakat güvensiz, emin olamayan “Bilgin”, diğerlerinin fikirlerinden zayıf işe yarar fikirler oluşturabilen sorumluluk sahibi “Becerikli”, analitik düşünmeyi tercih eden “Estetik”, yöntemsel konularla ilgilenen “Yöntemci”, fiziksel ve yapısal modellerin terimleriyle analitik düşünmeyi tercih eden “Bağımsız”dır. Bir çalışmada maksimum ürünü elde etmek yani araştırma için en yüksek düzeyde yaratıcılık becerisi kullanımını sağlamak benzer özellikteki kimselerden bir grup oluşturmak yerine, bu özelliklere sahip olan kimselerden bir grup oluşturup, bir arada çalıştırmaktır. Scofield (1960), aynı durumu yakın arkadaş olanlardan ve olmayanlardan iki ayrı grup oluşturarak test etmiştir. Sonuçta, arkadaş olmayanlar olanlara göre daha farklı özellikler gösterdiklerinden daha fazla üretimde bulunmuşlardır (Davis ve Joseph, 1971: 69).

2.3. Yaratıcılığı Geliştirmek

Yaratıcı insanlar, yaratma sürecinde uzmanlık bilgisi, yaratıcı düşünme becerileri ve tutku olmak üzere üç önemli katkı maddesi kullanırlar (Jost, 2006: 109-110). Yıldırım (1998: 49), yaratıcılığı geliştirmek için en etkili yolun yaratıcı insanları incelemek ve onların yöntemlerini kullanmak olduğunu belirtir. Daha yaratıcı olabilmek için her şeyden önce yaratıcılığın bize ne gibi faydaları olabileceğinin farkında olmalıyız. Bu, ilk adımdır. Sonraki adımsa yaratıcılığımızı geliştirebilmek için kullanabileceğimiz çeşitli yöntem, araç ve tekniklerin farkına varmaktır (Bentley, 1999: 36-37). Bazı yöntemler şunlardır:

- Cisimleri ve kavramları kullanmak
- Risk almak
- Etrafta dolaşmak, farklı yerlere gitmek
- Afacanlaşmak, içinizdeki çocuğu dışarı çıkarmak
- Transformasyon yoluyla bakış açısını geliştirmek
- İlişkilendirmek, karşılaştırmak ve birleştirmek
- Verileri sindirmeyi öğrenmek
- “İyi tarafı nedir?” ve “Peki ya şöyle olsa...” sorularını sormayı öğrenmek

- Tasarı yeteneğini kullanarak düşünceleri genişletmek ya da daraltarak yoğunlaştırmak
- “Ya olaylar farklı bir sırayla gerçekleşseydi?” sorusunu sormayı öğrenmek.

Özetle, ideale yönelme, araştırma, ilişkilendirme ve değiştirme yönelimleri yaratıcılığı teşvik edecektir (Bentley, 1999: 36-37).

Kara (2007), okul öncesi dönemde 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcılık düzeylerini etkileyen faktörlere ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiştir. Çocuklarda yaratıcılığı geliştiren en önemli çevresel etkenin ‘çocuğa oyun ortamı sağlanması’, okul ile ilgili etkenin ‘etkinliklerde çeşitli malzemelerin kullanılması’, aile ile ilgili etkenin ‘ailenin çocuğa karşı ilgili olması’, çocuğun kendisi ile ilgili etkenin ‘çocuğun kendisine güvenmesi’ olduğunu tespit etmiştir.

Çocuğun yaratıcılığının gelişiminde ev ortamı da etkili olmaktadır. Yaratıcı çocukları olmasını isteyen anne ve babaların onların düşünme ve etkinliklerde bağımsız olmalarına, hayal kurmalarına izin vermesi, çocuklarının yaptıklarına saygı duyması gerekmektedir (Mangır ve Aral, 1992; Dökmen, 1994).

Sungur’un (1992) Davaslıgil’den aktardığına göre, ailenin tutumları ile yaratıcılık arasındaki ilişkisinin incelendiği bir araştırmada, öğrenim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarının uygulanan ölçekten aldıkları özgünlük puanlarının, yüksek öğrenim görmüş annelerin çocuklarının puanlarından anlamlı olarak düşük olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle alt sosyo ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin yaratıcılık becerilerinin, üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerden daha düşük olduğu düşünülebilir.

2. 4. Yaratıcılığı Engelleyen Faktörler

Mantıksal düşünce içinde değerlendirilen ve sorgulamadan kabul edilen tutum ve davranışlar çocukların yaratıcılığını engeller. Önyargılar veya inançlar, istek ve beklentiler, hep aynı noktaya yönlendirip diğer seçenekleri görmeyi engelleyebilir. Sadece mantıksal düşünceye dayanan eğitim sistemi yaratıcılığı olumsuz yönde etkiler. Çocuklara uygulanan aşırı baskı veya bunun tam tersine disipline olamama, baskı ve özdisiplini birbirine karıştırma, farklılığa tahammül edemeyen bir aile veya sosyal ortamda gelişen çocuktaki özgüven eksikliği, farklılığı göze alamama, sosyal uyum kaygıları ve korku, yaratıcılığı körelten engellerdir (Mangır ve Aral, 1992; Dökmen, 1994).

Yıldırım (1998: 48-49), yaratıcılığı engelleyen faktörlere şu örnekleri vermektedir:

- Olayları çok dar bir sınıra hapsederek farklı bakış açısı ve boyutları görememek veya bunun tam tersine konuyu çok geniş sınırlar içinde değerlendirerek dikkati toplayamamak.
- Eğitim sisteminin sadece mantıksal düşünceye dayanması ve bireysel gelişmeye önem vermek.
- Çabuk yargılama veya sonuca gitme eğilimi, belirsizlik veya düzensizliğe tahammül edememek.
- Aşırı baskı veya bunun tersine disipline olamama.
- Aşırı ciddiyet. Hayal gücü, mizah oyun veya hobileri küçümsemek.
- Bilimsel olabilmek için sezgi veya öngörüğü küçümsemek.
- Özgüven eksikliği, farklılığı göze alamama, sosyal uyum kaygıları ve korku.
- Tek taraflı uzmanlaşma, yaşam ya da iş biçimi.
- Olayları veya kavramları zihinde canlandıramamak, dilin yanlış kullanımı veya sadece dile dayanarak temel duyuları ihmal etmek.
- Farklılığa tahammül edemeyen bir aile, iş veya sosyal ortam.
- Dikkat dağıtan ya da iç karartan fiziksel ortamlar.

2. 5. Okul Yaşamında Yaratıcılık

Eğitim durumunun yaratıcılığın gelişimine önemli etkisi olduğu birçok araştırma ile ortaya konmuştur. Yaratıcı bireylerin var olmasının birinci koşulu çoğu kez eğitim olarak görülmektedir. Yaratıcı sorun çözme etkinlikleri, eğitimsel etkinliklerde kullanıldığında öğrencilerin öğrenmeleri daha güçlü ve unutulmaya karşı dirençli olmaktadır (Erginer, 2000).

Bilgi edinmek, akıl sağlığını korumak, başarılı bir yaşam geçirmek, meslek yıllarında işleri yürütebilmek ve uygarlığın gelişmesi için yaratıcı düşüncenin gelişmesi zorunludur (Yavuz, 1989: 42). Torrance (1962), tüm bireylerde bu yeteneklerin okul etkinlikleriyle geliştirilebileceğini düşünmektedir. Torrance (1962), okul yıllarında yaratıcı düşünceyi geliştirmek için 20 ilke önermektedir. Bu ilkelere göre; çocukların çevreden gelen uyarılara karşı duyarlılığını artırmak, onları nesne ve düşünceleri kullanmaya özendirme, yeni görüşlere hoşgörüyü bakmalarını sağlamak, zorlamalardan kaçınmak, gereksinimler ve olanaklar oluşturmak, onlara yaratıcı süreç konusunda bilgi vermek ve bunun değerli olduğunu öğretmek, sınıfta yaratıcı hava egemenliğini sürdürmek, yapıcı eleştiri becerilerini geliştirmek gerektiğini belirtmektedir (Yavuz, 1989: 43-49).

Yaratıcılığı geliştiren tutum ve ortam özellikleri düşünüldüğünde Türk Eğitim Sistemi bu yönden eleştirilebilecek bir yapıya sahiptir. Yaratıcılık ile eğitim arasındaki ilişkinin temelini eğitimin biçimi oluşturmaktadır. Eğitim dalı ve düzeyi ne olursa olsun eğitimin mantıksal düşünceye dayalı verilmesi yaratıcılığı engellemektedir. Mantıksal düşüncenin, ezbere dayalı olarak öğretilmesi daha da olumsuz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Böylece öğrencilerin yeni, rahatsız edici, özgün düşünceleri bastırılmaktadır. Okul yaşamı boyunca öğrenciler programın kalıpları altında ezilmektedir (Yıldırım, 1998).

Fisher (1995)'e göre, bütün çocuklar yaratıcı yeteneklerle doğmakta ve yaratıcı olabilmektedir. Ancak öğretmenlerin yaratıcı düşünceyle buluşlar yapmaya, bilinmeyenleri keşfetmeye, problemlere özgün çözümler üretmeye ve alıştırmaya imkan vermesi gerekmektedir. Bir çocuğun yaratıcılığı sıcak ve rahat bir iklimde gelişir. Yaratıcı atmosferde düşünceler güvenle paylaşılmaktadır. Davranışlar, hisler, tecrübeler yaratıcılık için önemlidir ve bunlar güvenli bir şekilde pekiştirilebilir. (Fisher, 1995).

2.6. Yaratıcılık ve Öğretmen Değişimi Durumu

Okullardaki öğretmen değişimi ve öğretmen tutumları da yaratıcılığı etkilemektedir. Öğretmenin baskıcı otoriter bir tutum izlemeden istenilen fiziksel bir çevre, istenilen bir duygusal çevre ve her bir alanı deneyimlerle zenginleştirilmiş program oluşturması, programı yeni ve yaratıcı yaklaşımlarla sunması gerekmektedir (Simplico, 2000). Özellikle 7-12 yaş aralığındaki çocukların yaratıcılık becerilerinin gelişimi için öğretim sürecinde dramalara, problem çözmeye, projeler oluşturmaya, keşifler ve çıkarımlar yapmaya yer vermelidir (Tarman, 1999). Öğretmenler çocukların deneysel kişilik özelliklerinden olan tecrübelerle açık olma, meraklı olma, sezgilerini kullanma, risk alma, hayal gücünü kullanma gibi özelliklerini geliştirmelidir (Fisher, 1995). Görülmektedir ki yaratıcılık becerisinin gelişimine imkan sağlamak amacıyla yapılandırılmış bir sistemli eğitime ve konuyla ilgili kendini yetiştirmiş öğretmenlere ihtiyaç vardır.

Okullarımızda eş, eğitim, sağlık gibi özür durumlarının yanı sıra öğretmenin tayin olduğu çevreye uyum sağlayamaması, çalışılan kurumda ya da çalışma çevresinde yaşanan kişisel problemler, çalışılan kurumun öğretmenin beklentilerini karşılayamaması ve diğer pek çok nedenlerle öğretmenlerimiz yer değiştirme talebinde bulunmaktadır. Özellikle gelişmiş ya da gelişmekte olan yerlerde öğretmen değişiminin daha sık yaşandığı bilinmektedir.

İlköğretim okullarında özellikle birinci kademe öğrencilerinin sınıf öğretmenlerine daha samimi ve içten duygularla bağlandıkları düşünüldüğünde öğretmen değişimi, bu yaş aralığındaki öğrencilerin bilgi ve beceri gelişimlerini daha derinden etkilemektedir.

Bingöl'de 2005-2006 eğitim-öğretim yılında bir ilköğretim okulunda birinci sınıf öğrencileri sadece altı ayda beş öğretmen değiştirmişlerdir. Veliler bu durumun çocuklarının bilgi ve beceri gelişimini olumsuz yönde etkilediği görüşündedirler (<http://www.bingolonline.com/modules.php?name=News&file=article&sid=1696>, 14.01.2009). Ülkemizde bunun gibi pek çok örnek yaşanmaktadır. Bu değişim öğrencilere kimi zaman olumlu kimi zamansa olumsuz yansiyabilmektedir.

Erdentuğ (1977)'un gerçekleştirdiği araştırma öğretmenlerin sık sık yer değiştirmesinin olumsuz etkilere sebep olduğunu göstermektedir. Erdentuğ (1977) yaptığı çalışmada, köylerde çalışan öğretmenlerin sık sık yer değiştirmesinin köylü ile anlaşmasını sınırladığını, söz konusu köylerin incelenmesinde başarılı öğretmenlerin en az 4-5 yıl aynı yerde meslek tecrübesine sahip olduklarını tespit etmiştir. Bu tespitten hareketle öğretmen değişiminin öğrencilerin yaratıcılık becerilerinin gelişimine etkileri oldukça önemlidir.

Sosyal uyum kaygılarının çocukların yaratıcılık becerilerini körelttiği (Mangır ve Aral, 1992; Aktaran: Dökmen, 1994) düşünülürse; ilköğretim birinci devrede sık sık öğretmen değiştiren öğrenciler, öğretmenlerine uyum sağlamada sorunlar yaşayabilirler. Buna karşın yaratıcılığı köreltici eğitim-öğretim yapan otoriter bir öğretmenin değişiminin öğrenciler için yararlar getirebileceği de düşünülebilir. Dökmen (1994)'in Mangır ve Aral (1992)'dan aktardığına göre, çocuklara uygulanan aşırı baskı veya bunun tam tersine disipline olamama, baskı ve özdisiplini birbirine karıştırma, sadece mantıksal düşünceye dayanan eğitim sistemi yaratıcılığı olumsuz etkilemektedir.

1.1. Problem

İlköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin yaratıcılık kapsamında verimlilik ve özgünlük becerileri arasında fark var mıdır?

1.2. Alt Problemler

1. İlköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik beceri düzeyleri arasında fark var mıdır?
2. İlköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin özgünlük beceri düzeyleri arasında fark var mıdır?
3. İlköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirmeyen öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasında ilişki var mıdır?
4. İlköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi, ilköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirme durumunun öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerilerinin gelişiminde farklılık oluşturup oluşturmadığı belirlenerek, öğretmen değişiminin öğrencilerin yaratıcılık becerilerinin gelişimine olabilecek yansımalarının değerlendirilmesine ve konuyla ilgili gerekli çalışmaların hızlandırılmasına katkıda bulunmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları, çalışmada izlenen yol ve verilerin çözümlenmesinde kullanılacak istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, ilköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirmeyen öğrencilerle öğretmen değiştiren öğrencilerin yaratıcılık kapsamında verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki farklılığa ve her grubun kendi içinde verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki ilişkiyi bakılmıştır.

Bu nedenle yapılan bu çalışmada var olan durumu olduğu şekliyle betimlemek amacıyla “tarama modeli” kullanılmıştır. Tarama modellerinde, araştırmaya müdahale söz konusu olmaz, durum var olan şekliyle ele alınır (Karasar, 2005: 77). Araştırmada genel tarama modellerinden tekil tarama ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tekil tarama modelinde, ilgilenilen olay, madde, birey, grup, kurum, konu, vb. birim ve duruma ait değişkenler, ayrı ayrı betimlenmeye çalışılır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2005:79, 81).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde eğitim-öğrenim gören ilköğretim 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise A ilçesi X İlköğretim Okulu 5-A sınıfı öğrencilerinden 41 öğrenci, B ilçesi Y İlköğretim Okulu 5-E sınıfı öğrencilerinden 44 öğrenci olmak üzere toplam 85 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada ilköğretim birinci kademe süresince öğretmen değiştirmeyen öğrencilerden oluşan X İlköğretim Okulu 5-A sınıfı öğrencileri ile öğretmen değiştiren öğrencilerden oluşan Y İlköğretim Okulu 5-E sınıfı öğrencileri en kolay ulaşılabilen olduğundan uygun örnekleme ile seçilmiştir. Uygun örnekleme yönteminde örnekleme girecek birey ve objelerin, araştırmacının çevresi de, yakının da bulunan tanıdığı, bildiği çevreden çekmesidir (Aziz, 1994:58).

Tablo 1. Öğrencilerin Buldukları Okullara Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Okul	F	%
X	41	48,2
Y	44	52,8
Toplam	85	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi her iki ilçeden de örnekleme alınan öğrenci dağılımları birbirine oldukça yakındır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Çağrışım Verimliliği Ölçeği” kullanılmıştır. Uygulama öncesi öğrencilere kısa bir açıklama yapılarak ölçekte kendilerine verilen sözcükten hareketle çağrışım yapan yeni sözcükler üretmeleri istenmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

“Çağrışım Verimliliği”, tanınan süre ve koşullar altında olabildiğince çok sayıda, çeşitli ve özgün sözcük üretme yetisi olarak, “Çağrışım Özgünlüğü” ise yaratıcılık kapsamında çağrışımın sıklığı olarak adlandırılabilir (Baykal, 2008).

Elde edilen verilerden kelimelerin kullanım sıklıkları tespit edilip, her bir öğrencinin yaratıcılık kapsamında verimlilik ve özgünlük becerileri puanlandırılmıştır. Verimlilik puanlamasında, öğrencilerin ürettikleri sözcük sayısı kadar puan verilirken; özgünlük puanlaması üç sınıflamada şöyle gerçekleştirilmiştir:

Tablo 2. Özgünlük Becerisinin Puanlama Sınıflaması

Kelime yazım sıklığı	Puan
10-15	1
6-9	2
1-5	3

Verilerin çözümlemesinde, ilköğretim birinci kademe süresince öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin yaratıcılık kapsamında verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki farklılık, SPSS 15.0 programında t-testi analizi ile belirlenmiştir. Öğretmen değiştirmeyen öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki ilişki ile öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki ilişki SPSS 15.0 programında Pearson Çarpım Momentler korelasyon analizi ile belirlenmiştir.

4. BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Yaratıcılık Kapsamında Verimlilik ve Özgünlük Becerileri Arasındaki Farkı Belirlemeye İlişkin Dağılımlar

İlköğretim birinci kademe öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin yaratıcılık kapsamında verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla ilişkisiz t-testi analizi ile karşılaştırmalar yapılmış ve yorumlanmıştır.

4.1.1. Öğretmen Değiştirmeyen ve Öğretmen Değiştiren Öğrencilerin Verimlilik Becerilerini Karşılaştırma

İlköğretim birinci kademesinde tek sözcükle uygulanan “Çağrışım Verimliliği Ölçeği” ile öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik becerileri belirlenmiştir. Yapılan karşılaştırmadan elde edilen dağılım Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. İlköğretim Birinci Kademe Süresince Öğretmen Değiştirme Durumuna Göre Öğrencilerin Verimlilik Becerileri Arasındaki Farklılığa İlişkin Dağılım

Gruplar	N	X	S	t	sd	p
Öğretmen Değiştirmeyenler	41	3,78	,525			
Öğretmen Değiştirenler	44	3,73	,585	442	82,886	,660

Tablo 3 incelendiğinde, ilköğretim birinci kademe süresince öğretmen değiştirme durumuna göre öğrencilerin verimlilik becerileri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. ($t=,442$, $p>.05$). Tablo 3’teki verimlilik becerilerine ilişkin aritmetik ortalamalara bakıldığında, öğretmen değiştirmeyenlerin 3,78 olan aritmetik ortalamasıyla, değiştirenlerin 3,73 olan aritmetik ortalaması birbirine oldukça yakındır.

Bu durumda öğretmen değiştiren ve değiştirmeyen öğrencilerin verimlilik becerileri birbirinden farklı değildir. Bu bulgu beş yıl süresince aynı öğretmenden sistemli bir eğitim-öğretim almış olmanın öğrencilerin verimlilik becerilerine herhangi bir etkisi olmadığını göstermektedir. Diğer yandan öğretmen değiştirenin, öğrencilerin verimlilik becerilerine olumsuz yansımadığı ihtimali değerlendirilebilir.

4.1.2. Öğretmen Değiştirmeyen ve Öğretmen Değiştiren Öğrencilerin Özgünlük Becerilerini Karşılaştırma

İlköğretim birinci kademesinde tek sözcükle uygulanan “Çağrışım Verimliliği Ölçeği” ile öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin özgünlük becerileri belirlenmiştir. Yapılan karşılaştırmadan elde edilen dağılım Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. İlköğretim Birinci Kademe Süresince Öğretmen Değiştirme Durumuna Göre Öğrencilerin Özgünlük Becerileri Arasındaki Farklılığa İlişkin Dağılım

Gruplar	N	X	S	t	sd	p
Öğretmen Değiştirmeyenler	41	2,29	,814			
				2,685	82,593	,009
Öğretmen Değiştirenler	44	1,82	,815			

Tablo 4 incelendiğinde, ilköğretim birinci kademe süresince öğretmen değiştirme durumuna göre öğrencilerin özgünlük becerileri arasında oldukça anlamlı bir farklılık görülmektedir ($t= 2,685$, $p<.01$). Aritmetik ortalamalara bakıldığında, 2,29 aritmetik ortalama ile öğretmen değiştirmeyenlerin özgünlük becerileri, 1,82 aritmetik ortalamaya sahip öğretmen değiştiren öğrencilere göre daha yüksektir.

Öğretmen değiştiren öğrenciler, farklı bakış açılarına görme fırsatına sahip olabileceğinden özgünlük becerilerinin daha yüksek olması beklenebilirdi. Bununla birlikte bu öğrencilerin orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelmeleri, kendilerine sunulan olanakların, öğretmen değiştirmeyen ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen öğrencilere göre daha fazla olması, özgünlük becerilerinin gelişimini kısıtlamış olabilir. Alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilere göre yaşamda daha az problem durumuyla karşılaşan orta-sosyo ekonomik düzey öğrencilerin problem çözme gereksinimlerinin az olması, özgünlük becerilerinin dolayısıyla da yaratıcılık becerilerinin daha az gelişmesine neden olabilir. Öğretmen değiştirmeyen öğrencilerin özgünlük becerileri daha yüksek olduğundan yaratıcılık becerilerinin de daha yüksek olduğu söylenilebilir. Bu durum değişmeyen öğretmenle sunulan sistemli bir eğitimin ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin yaratıcı becerilerini geliştirdiği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

4.2. Yaratıcılık Kapsamında Verimlilik ve Özgünlük Becerileri Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye İlişkin Dağılımlar

İlköğretim birinci kademedeki öğretmen değiştirmeyen öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki ilişkiyi ve öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmış ve yorumlanmıştır.

4.2.1. Öğretmen Değiştirmeyen Öğrencilerin Verimlilik ve Özgünlük Becerileri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

İlköğretim birinci kademesinde tek sözcükle uygulanan “Çağrışım Verimliliği Ölçeği” ile elde edilen öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerilerinin ilişkisine bakılmıştır. Elde edilen dağılım Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Değiştirmeyen Öğrencilerin Verimlilik ve Özgünlük Becerileri Arasındaki İlişkiye İlişkin Dağılım

	N	r	p
Öğretmen değiştirmeyen öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki ilişki	41	,037	,818

Tablo 5 incelendiğinde, ilköğretimde birinci kademe süresince öğretmen değiştirmeyen öğrencilerin verimlilikleri ve özgünlükleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($r=,037$, $p> .05$). Bu durum öğretmen değiştirmeyen öğrencilerin verimlilikleri ve yaratıcılık becerileri arasında da bir ilişki olmadığını gösterebilir.

Verimlilik becerileri yüksek olan bazı öğrencilerin özgünlük becerileri yüksek olabilirken, bazılarının düşük olabilmekte; verimlilik becerileri düşük olan bazı öğrencilerin ise özgünlük becerileri yüksek ya da düşük olabilmektedir. Bu durum, yaratıcılık kapsamında öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasında belli bir ilişki düzeni ortaya koyamamaktadır. Öğrencilerin tek sözcükten çağrışım yapmaları anlamlı bir ilişkinin oluşmasını olumsuz etkilemiş olabilir.

4.2.2. Öğretmen Değiştiren Öğrencilerin Verimlilik ve Özgünlük Becerileri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

İlköğretim birinci kademesinde tek sözcükle uygulanan “Çağrışım Verimliliği Ölçeği” ile elde edilen öğretmen değiştirmeyen ve öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerilerinin ilişkisine bakılmıştır. Elde edilen dağılım Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Değiştiren Öğrencilerin Verimlilik ve Özgünlük Becerileri Arasındaki İlişkiye İlişkin Dağılım

	N	r	p
Öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasındaki ilişki	44	,058	,710

Tablo 6 incelendiğinde, ilköğretimde ilk beş yıl süresince öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilikleri ve özgünlükleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($r=,058$, $p> .05$). Bu durum öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilikleri ve yaratıcılık becerileri arasında da bir ilişki olmadığını gösterebilir.

Verimlilik becerileri yüksek olan bazı öğrencilerin özgünlük becerileri yüksek olabilirken, bazılarının düşük olabilmekte; verimlilik becerileri düşük olan bazı öğrencilerin ise özgünlük becerileri yüksek ya da düşük olabilmektedir. Bu durum, yaratıcılık kapsamında öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasında belli bir ilişki düzeni ortaya koyamamaktadır. Öğrencilerin tek sözcükten çağrışım yapmaları anlamlı bir ilişkinin oluşmasını olumsuz etkilemiş olabilir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde, araştırmanın alt problemlerine ilişkin ortaya çıkan sonuçlar ile uygulayıcılar ve araştırmacılar için geliştirilen öneriler yer almıştır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın alt problemlerine ilişkin elde edilen birinci sonucuna göre öğretmen değiştiren ve değiştirmeyen öğrencilerin verimlilik becerileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ayrıca araştırmanın üçüncü sonucuna göre öğretmen değiştirmeyen öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasında ilişki bulunamamıştır. Ek olarak araştırmanın dördüncü sonucuna göre öğretmen değiştiren öğrencilerin verimlilik ve özgünlük becerileri arasında ilişki bulunamamıştır. Literatür incelendiğinde gerek yurtdışı gerekse yurtiçi kaynaklarda öğretmen değiştirme durumunun yaratıcılık becerisine etkilerine ilişkin yeterince araştırmaya ulaşılamamıştır. Bununla birlikte öğretmen değiştirme durumunun yaratıcılık becerileri üzerinde fark yaratmaması ve bu durumda olan ya da olmayan öğrencilerin yaratıcılık becerileri arasında ilişki bulunamayışı, son yıllardaki öğretmen niteliğindeki artışa bağlanabilir. Rivera-Batiz ve Durmaz'ın (2014) belirttiği gibi son yıllarda öğretmenlerin genel yeterlilik sınavıyla seçilmesi, özellikle öğretmen değişiminin ülkenin diğer bölgelerine kıyasla daha sık yaşandığı uzak kırsal bölgelere tayin durumunda hizmetiçi puanın yüksek olması gibi teşvikler öğretmen niteliğini artırmada birer etken olmuştur. Ek olarak Rivera-Batiz ve Durmaz (2014) son on yılda nüfusun az olduğu yerleşim yerlerindeki okulların sayısındaki ve kalitesindeki iyileşmelerden, ayrıca kız öğrencilerin eğitim hakkına ilişkin yapılan çalışmalarla kız öğrenci başarısının artmasından ve böylece öğretmenlerin sınıflarından beklentilerinin yükselmesinden söz ederler. Ayrıca ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yükselmesiyle birlikte son yıllarda okul dışı eğitim merkezlerinin öğrencilerin yetenek ve başarı gelişimine katkıları da düşünülebilir. Bununla birlikte Öğülmüş, Yıldırım ve Aslan'ın (2013) belirttiği gibi son yıllarda uygulanan ücretli öğretmen görevlendirmelerinin sık öğretmen değişimini artırdığı, ücretli öğretmenlerin sınav, ücret, özlük haklarına ilişkin yaşadıkları endişelerin öğrencilerde uyum, disiplin, başarı ve beceri gibi olumsuz yansımaları söz konusudur.

Araştırmanın ikinci sonucuna göre öğretmen değiştiren ve değiştirmeyen öğrencilerin özgünlük becerileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ancak öğretmen değiştiren öğrencilerin özgünlük becerilerinin aritmetik ortalamasının öğretmen değiştirmeyenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kahyaoglu ve Yangın'ın (2007) belirttiği gibi öğretmenin yeterliliği, öğretim sürecinde kullanılan yöntem tekniklerden sınıf yönetimine kadar uzanır. Rivera-Batiz ve Durmaz'ın (2014) belirttiği gibi öğrenciden beklentisi düşük olan öğretmenlerin standartların altında öğretme yöntemlerini benimseme ve öğrencinin vasat çalışmalarını kabullenme eğilimi söz konusudur. Bu durum öğretimin kalitesini düşürmektedir. Bu bağlamda yer değiştirmeden aynı öğrencileri okutan bir sınıf öğretmenin öğrencilerinin niteliklerini yeterince gözlemlediği, öğrencilerinin neyi, ne kadar, nasıl yapabileceklerini bilme düzeyinin yüksek olduğu ve böylece beklentilerini yüksek tuttuğu düşünülebilir.

5.2. Öneriler

Elde edilen bulgular ışığında uygulayıcılar ve araştırmacılar için şu önerilerde bulunulabilir:

5.2.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler

Uygulayıcılar için şu öneriler yapılabilir:

1. Öğretmenler öğrencilerin farklı tasarımlar yapmalarına imkan sağlamak üzere derslerinde çeşitli yöntem ve teknikler kullanabilirler.
2. Okul yöneticileri ve öğretmenler materyal seçiminde yaratıcılık becerisinin gelişimini göz önünde bulundurabilirler.

3. Hizmet içi eğitim seminerleriyle öğretmenler yaratıcılık becerisinin gelişimi hakkında daha fazla bilgilendirilebilirler.

4. Sınıf öğretmeni yetiştiren kurumlarda, derslerde öğrencilerde yaratıcılık becerisini geliştirmeye yönelik uygulamalara yer verilebilir.

5. İlgililerce ilköğretim birinci kademedeki öğretmen değişimini en aza indirmeye yönelik çalışmalar geliştirilip, uygulamaya konulabilir.

5. 2. 2. Araştırmacılar İçin Öneriler

Araştırmacılar için şu öneriler yapılabilir:

1. İlköğretim birinci kademe süresince öğretmen değiştirme durumunun yaratıcılık becerisine etkisi “ Çağrışım Verimliliği Ölçeği” daha geniş bir örnekleme uygulanarak incelenebilir.

2. İlköğretim birinci kademe süresince öğretmen değiştirme durumunun öğrencilerin yaratıcılık becerisine etkisi, öğretmen görüşleri alınarak ve ders esnasında gözlemler yapılarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Alder, H. 2004. **Yaratıcı Zeka**. Çev. Mehmet Zaman, Cüneyt Avşar. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Arık, A. 1987. **Yaratıcılık**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aziz, A. 1994. **Araştırma Yöntemleri Teknikleri ve İletişim**. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Baykal, A. 2008. Yaratıcılık İçin Fırsat Ne Kadar Önemli?. 14-18 Mayıs 2008. **I. Ulusal Eğitim ve Psikolojide Ölçme Değerlendirme Kongresi**. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Bentley, T. 1999. **Yaratıcılık**. çev. Onur Yıldırım. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Bessis, J. 1973. **Yaratıcılık Nedir?** çev. Süheyl Gürbaşkan. İstanbul: İstanbul Reklam Yayınları.
- Buyurgan, S, U. 2001. **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**. Ankara: Dersal Yayıncılık.
- Csikszentmihaly, M. 1996. **Creativity**. New York: Harper Perennial Publishers.
- Dartnall, T. 2002. **Creativity, Cognition and Knowledge**. Westport: Praeger Publishers.
- Davis, G. J. S. 1971. **Training Thinking Creative**. New York: Holt Rinehart and Wiston, Inc.
- Dökmen, Ü. 1994. **Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Fisher, R. 1995. **Teaching Children to Think**. Cheltenham: Stanley Thornes Publishers.
- Erginer, E. 2000. **Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eriç, M. 1998. **Kültür ve Yaratıcılık**. İstanbul: Kazancı Yayınları.
- Güleryüz, H. 2001. **Eğitim Programının Dili ve Yaratıcı Öğrenme**. Ankara: PegemA Yayınları.
- Jost, M. 2006. **İleri Zekalı Çocukları Tespit Etmek ve Desteklemek**. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Kahyaoğlu, M., ve Yangın, S. 2007. **İlköğretim Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-Yeterliklerine İlişkin Görüşleri**. Kastamonu Eğitim Dergisi . 15 (1): 73-84
- Kara, A. 2007. Okul Öncesi Dönemde 5-6 Yaş Grubu Çocukların Yaratıcılık Düzeylerini Etkileyen Faktörlere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. 2005. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Mangır, M. Aral, N. 1992. **Çocukta Yaratıcılık ve Yaratıcılığın Geliştirilmesi**. Bursa: 8. Ya-pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri.
- Oğuzkan, F. 1981. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: TDK. Yayınları.
- Öğülmüş, K. Yıldırım, N. Aslan, G. 2013. Analysis of the Issues Faced by the Substitute Teachers. An Evaluation of the Practice of Substitute Teaching from Perspective of School Administrators. İlköğretim Online. 12(4): 1086-1099.
- Özden, Y. 1993. **Yaratıcılığı Geliştirme Düşünmeyi Öğrenme Öğretme**

Biçemleri. Ankara: PegemA Yayınları.

Rivera-Batiz, F. L. Durmaz, M. 2014. PISA Test Puanları Türkiye’de Neden Yükseldi? Araştırma Notu 14/174. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi.

Robinson, K. 2001. **Yaratıcılık, Aklın Sınırlarını Aşmak.** çev. N. Geyran Koldaş. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Rouquette, M.L. 1992. **Yaratıcılık.** çev. Işın Gürbüz. İstanbul: İletişim Yayınları.

San, İ. 1979. **Sanatta Yaratma, Çocukta Yaratıcılık.** Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Simplico, J. 2000. **Teaching Classroom Educators How to Be More Effective And Creative Teachers.** <http://www.ulakbim.gov.tr> [14.01.2009] .

Sungur, N. 1992. **Yaratıcı Düşünce.** İstanbul: Özgür Yayın-Dağıtım.

Tarman, S. 1999. “Yaratıcılık: Zeka ve Eğitimle İlişkisi”. **Yaşadıkça Eğitim Dergisi**, s.63.

Uygun, S. (2007). Reklam Fotoğrafçılığı ve Yaratıcılık. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuz, H. 1989. **Yaratıcılık.** İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Yıldırım, R. 1993. **Yaratıcılık ve Yenilik.** İstanbul: Sistem Yayıncılık.

<http://www.bingolonline.com/modules.php?name=News&file=article&sid=1696> [14.01.2009] .

Extended English Abstract

School is one of the most important environmental factors affecting the creative skills of children and adults of the future. Experience of school life is also have some repressive impacts as formative impacts for creativity skills.

As Simplicio (2000) says, teachers changings, in other word substitutions are one of the factors which are affecting creativity skills in the schools. For devoloping students' creativity skills, it is required for teachers to desire a program which is enriched with every area of experiences in suitable physical and emotional environment with an unrepressive authoritarian attitude. Also teacher must offer the program new and innovative, creative approaches.

Especially in the primary schools if it is considered that the students have more friendly and sincere feelings connected with the classroom teacher teacher changings will have more of a profound impact on the students knowledge and skills development who are in this age range.

However, concerns of social cohesion that dulls children's creativity skills (Mangır ve Aral, 1992; Akt. Dökmen, 1994) is considered, the students who has been frequently changing their teacher, can experience problems in adapting to the teacher. In contrast, changing teacher who have a repressive authoritarian attitude, can bring the benefits of change.

In this context, our country has often experienced teachers change, so it is important to see the impact of this changing, on students' creative skills.

Aim.

The aim of this research was to determine whether there is a difference between productivity and individuality skills of creativity of the students who hasn't changed their homeroom teacher with the same skills of the students who has changed their homeroom teacher.

Problem.

Is there a difference between productivity and individuality skills of creativity of the students who hasn't changed their homeroom teacher with the same skills of the students who has changed their homeroom teacher in primary school?

Sub Problems.

1. Is there a difference between the level of students' productivity skills who has changed and who has not changed teacher?
2. Is there a difference between the level of students' individuality skills who has changed and who has not changed teacher?
3. Is there a difference between the level of students' productivity skills and the level of students' individuality skills who has not changed teacher?
4. Is there a difference between the level of students' productivity skills and the level of students' individuality skills who has changed teacher?

Research Significance.

In this research it is important to determine the effects of the status of changing teacher to the improvement of the students' productivity and individuality skills. Also it is major to put forth the effects of the status of teacher changing to the students' creativity skills. In this context, it aims to contribute to the acceleration of work required on the subject of this study.

Population.

The population of the study consisted of the 5th grade students having primary education in Turkey in 2008-2009 Education Year.

Sampling.

The sampling of the research was 85 students, 41 of whom are the students of A Primary School and 44 of whom are the students of B Primary School.

Research Design.

In this research survey model was used.

Data Collection.

The Scale of "Productivity of Association" was used to collect data.

Data Analysis.

The data collected was analyzed through SPSS 15.0 software using t-test and Pearson correlation. In primary school the difference between the students' productivity and individuality skills who changed teacher and who has not changed teacher, analyzed with t-test in SPSS 15.0 software. In addition the relationship between the students' productivity and individuality skills who has changed teacher, and the relationship between the students' productivity and individuality skills who has not changed the teacher, analyzed with Pearson Product-Moment Correlation in SPSS 15.0 software.

Results.

The results are given below:

1. No difference between the productivity skill levels of the students who has changed their homeroom teacher and who hasn't was identified.
2. The individuality skill levels of the students who has not changed their homeroom teacher were higher.

3. No relation between the productivity and individuality skill levels of the students who has not changed their homeroom teacher was identified.

4. No relation between the productivity and individuality skill levels of the students who has changed their homeroom teacher was identified.

Suggestions.

On the basis of the research results, these suggestions were given for educators and authorities in education:

1. Teachers can use various methods and techniques in lessons so as to allow students to make different designs.

2. School administrators and teachers can consider the development of creative skills in the choice of material.

3. Teachers can be more informed about the development of creative skills with in-service training seminars.

4. Classroom teacher candidates can participate practices to improve students creativity skills.

5. Authorities should strive to minimize changes of classroom teachers. They may develop a plan of action to reduce the teacher change in primary schools and implement it.

In addition, on the basis of the research results, these suggestions were given for researchers who study education sciences:

1. During primary education, the effect of changing teacher status to creativity skills can be measured with an expanded sample.

2. During primary education, the effect of changing teacher status to creativity skills can be examined with teacher opinions and lessons observations.